

Taková zvláštní tichá radost (přemýšlení o přitažlivosti fotografování)

Autorka: Alice Prokopová

Proč vlastně lidé fotí? Mezi prvoplánovými odpověďmi typu „Protože se tím živí“, „Protože mají foťáky“, „Proto, aby mohli ukazovat své fotografie“, „Aby si uchovali vzpomínky“ apod., má svůj obzvláštní význam na první pohled banální odpověď: **„No přece proto, že je to baví“**. Proto, že jim focení něco dává, přináší, je pro ně pozitivním zážitkem. Ano, na focení je bezesporu něco přitažlivého, pochopitelně jak specificky - pro každého něco trochu jiného - tak i obecně. My se ale s touto odpovědí nespokojíme a s badatelskou naivitou čtyřletého dítěte se zeptáme dále: **„A proč?“ „Proč je to focení baví?“**. A na tuto otázku – ať zní sebejednodušeji – už budeme potřebovat trochu hlubší pohled pod povrch oné pozoruhodné činnosti, zvané fotografování.

Když jsem otázky - **„Co tě vlastně na focení nejvíc baví, těší? Co tě na něm přitahuje? Co je pro tebe na fotografování úplně nejúžasnější?“** – pokládala svým kamarádům - fotografickým nadšencům (od amatérů až po „profíky“), nepřekvapily mě ani tak jejich odpovědi, ale spíše jejich „neodpovědi“. Každá reakce byla pochopitelně jiná, ale často těmito otázkami byli trochu zaskočeni; mnohdy to vypadalo takhle: tázaný se nadechl ke košaté odpovědi ... a pak po chvíli ticha: **„Já vlastně ani nevím“**, **„No to mě nikdy nenapadlo, prostě mě to baví a hotovo“**, **„To bych taky rád věděl, co mě na tom vlastně tak baví“** apod. ... To byla ovšem výzva k dalšímu společnému hledání. Vybavovali jsme si určité situace, prožité s fotoaparátem, a především emoce, v těchto situacích prožívané. Většinou až toto delší hledání přinášelo nějaké ovoce v podobě malých soukromých psychologických „objevů“.

Co je tedy oním zdrojem kladných emocí v souvislosti s fotografováním? Co je na fotografování přitažlivého z psychologického hlediska? Jaké jsou nejrůznější – zjevné či skryté - psychologické aspekty motivace fotografujícího? Bez nároků na jejich uspořádání, na úplnost či na přesnost vymezení uvedme některé z nich. Je zřejmé, že se budou občas prolínat, mohou si tu a tam i odporovat (různí lidé – různá motivace).

- **Zastavení a „plynutí“**

„Je to chvíle, kdy pro mě neexistuje nic jiného, než to, co právě dělám. Příjemný pocit – být ‚jen tak‘.“

Úplné soustředění se na něco, co nás přitahuje, příjemný stav „odstřihnoutí se“ od běžného toku života, od případných starostí a problémů - už jen to samo o sobě přináší blahodárny efekt podobný efektu relaxace. V pozitivní psychologii existuje zajímavý termín, [flow fenomén](#), který toto slastné ponoření se do činnosti popisuje. Jeho autorem a autorem velice inspirativní koncepce optimálního prožívání je psycholog maďarského původu [Mihaly Csikszentmihalyi](#).

- **Zvědavost**

„Nejvíc mě přitahuje to dobrodružství, když nevím, co z toho vyleze.“

Zvědavost a těšení se na výsledek také přináší potěšení fotografujícímu. „Fotografuji proto, abych zjistil, jak co bude vypadat na fotografii“, řekl kdysi fotožurnalista [Garry Winogrand](#). Instantní povaha digitální fotografie umožňuje vidět výsledek hned, což pro většinu lidí ještě umocňuje atraktivitu fotografování (z toho ostatně dříve vycházela velká obliba polaroidů). Ne však pro všechny, některé fotografující totiž přitahuje naopak delší čekání na výsledek, „prodloužené těšení se“, také proto (kromě jiných – např. výtvarných – aspektů) dávají přednost analogové fotografii před digitální.

- **Všímání si**

„Při focení se dívám nějak jinak. Všímám si věci, které bych jindy neviděla.“

Z obohacujícího účinku prohloubeného vidění, navozujícího „všímání si“ (=sati), vychází jeden zajímavý psychoterapeutický směr, tzv. [satiterapie](#). Podle slavného fotografa [László Moholy-Nagy](#) fotografování uchovává a zlepšuje naše schopnosti pozorování, vyvolává „*psychologickou transformaci našeho zraku*“, vytváří či rozšiřuje různé druhy vidění.

- **„Lovení“, zmocňování se svět/l/a**

„... mám pocit, jako kdybych byl lovec, baví mě to vzrušení před zmáčknutím spouště a taky to, že mám pak vevnitř ve foťáku něco, co bylo předtím venku, i když je to jen odraz ...“

Fotografování si opravdu jakýmsi zvláštním způsobem „přivlastňujeme“ svět i světlo, ovšem tak, že světu (ani světlu) nijak neubližujeme, je to lov beze zbraní a bez obětí. [Henri Cartier-Bresson](#) (jeden z nejslavnějších fotografů všech dob) jej popisuje vskutku živě: „... Právě jsem objevil Leicu. Stala se prodloužením mého oka a od té doby jsem se od ní nikdy neodloučil. Celé dny jsem se plížil ulicemi, plný napětí a připravený vrhnout se na vše kolem, odhodlán ‚lapit‘ život – uchovat ho v aktu žití. ...“. [Susan Sontagová](#) píše o fotografii jako o „... neomezené technice přivlastňování si okolního světa.“

- **„Napojení“**

„Asi to zní divně, ale při aktu fotografování mám pocit, jako kdybych byla prostředníkem, nějakým kanálem, kterým prochází něco podstatného, jsem v tu chvíli na cosi napojena, vše se děje jakoby samo bez mého zasahování, moje ego je potlačeno. Tohle je pro mě na focení nejúžasnější.“

Onen hermeneutický moment – být „kanálem“, prostředníkem, interpretujícím realitu, je jistě vlastní i spouště jiných druhů tvorby než jen fotografování, ovšem fotografie je v tomto ohledu specifická. Podle Susan Sontagové má „... fotografie schopnosti, jaké neměl žádný předchozí zobrazovací systém, protože není závislá na svém tvůrci“.

- **Moc, možnost „změnit“ realitu**

„Nejúžasnější je ten pocit moci – ale v dobrém slova smyslu. Můžu změnit fotografovanou realitu k nepoznání nebo můžu dát význam nějakému bezvýznamnému okamžiku, objektu ... tím, že jej zvěčním“

S fotoaparátem je možné leccos. Můžeme nacházet a zaznamenávat krásu i krásnou „nekrásu“, můžeme abstrahovat od reality a tím vytvořit novou realitu. Dokonce nám fotografování může i pomoci konfrontovat se s neutěšenou realitou, což je jeden z účinných faktorů [fototerapie](#). „Fotoaparát je mým nástrojem. Skrze něj dávám význam věcem okolo mne.“, píše další ze slavných fotografů - [André Kertész](#).

- **Svoboda tvoření, hra**

„Do fotografování mi nikdo nekecá. Fotím co chci a jak chci. Hraji si. To se mně líbí snad úplně nejvíc.“

Mít vlastní, v psychologickém slova smyslu svobodný, prostor pro kreativitu, možnost experimentovat, hrát si s obrazem v libovolné fázi jeho tvorby, je už samo o sobě přitažlivé, tak jako i možnost vyjádřit se „po svém“, říci fotografií něco nově, vtisknout do fotografie sebe sama. Podle [Anseli Adamse](#) (dalšího fotografa z „dvorany slávy“) jsou „... vzrušující fotografie, které něco říkají novým způsobem nikoli proto, aby byly odlišné, ale protože každý jedinec je odlišný a vyjadřuje sám sebe“.

V tomto výčtu bychom mohli dlouho pokračovat, protože zdrojů potěšení z fotografování je skutečně nepřeberně. Určitě bychom nezapomněli na možnost „zmrazit čas“, **vrátit se v čase** (vrátit se k již jednou prožitému), na přitažlivost objevování pro prosté oko neviditelné krásy (makrofotografie, astrofotografie, infrafotografie atp.). K fotografování také neodmyslitelně patří sdílení fotografií s druhými lidmi stejně tak jako k radostem fotografujícího patří dělání radosti druhým.

Přemýšlení o přitažlivosti fotografování uzavřu jednou z odpovědí mých fotografujících přátel, která mě oslovuje nejvíce, rezonuje s mými pocity: **„Při focení pocituji takové příjemno, vlastně ani nevím, co to je a jak to popsat, je to něco tajemného i tak trochu posvátného, pro sebe jsem si to nazval ‚fotografické mystérium‘, je to taková ... zvláštní tichá radost“.**